Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΖΥΓΟ 1913

Η ΑΥΤΟΝΟΜΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1913-1915

ΤΕΥΧΟΣ Α΄

ΑΡΙΘ ΦΥΛΛΟΥ 120 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗι 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

1915

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ph.D. Τραϊκόπουλος Στυλιανός

β΄) Εἰς τὸν νομὸν Σάμου, μὲ ἕδραν τὸ Βαθύ, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Σάμος, Ἰκαρία, καὶ Φοῦρνοι, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ Καστελλόριζον, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ ἑλληνικὴ κατοχή, καὶ

γ΄) Εἰς τὸν νομὸν Χίου, μὲ ἕδραν τὴν Χίον, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Χίος, Ψαρρὰ καὶ Οἰνοῦσαι.

ΔΟΚΙΜΙΟ

Υπο του Ph.D

Τραϊκόπουλος Στυλιανός

ΑΘΗΝΑ 2023

ISBN : 978-618-00-4964-0

Αφιερωμένο στους Ηρωικούς Ακρίτες κατοίκους του Καστελλορίζου παντού επί γης...

Στον Νικόλαο Χατζηχριστοδούλου του Κωνσταντίνου... Στην Βαρβάρα - Ελένη Τραϊκοπούλου του Νικολάου....

ISBN : 978-618-00-4964-0

ΤΕΥΧΟΣ Α΄

ΑΡΙΘ ΦΥΛΛΟΥ 120 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗι 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

1915

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

[1]Ph.D. Τραϊκόπουλος Στυλιανός

β΄) Εἰς τὸν νομὸν Σάμου, μὲ ἕδραν τὸ Βαθύ, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Σάμος, Ἰκαρία, καὶ Φοῦρνοι, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ Καστελλόριζον, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ ἑλληνικὴ κατοχή, καὶ

γ΄) Εἰς τὸν νομὸν Χίου, μὲ ἕδραν τὴν Χίον, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Χίος, Ψαρρὰ καὶ Οἰνοῦσαι.

Απόσπασμα από το Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος την 1η Απριλίου 1915 με την οποία το Καστελλόριζο υπάγετε κάτω από την ελληνική Διοίκηση (Διοίκηση του νομού της Σάμου.)

[1] ΦΕΚ, τ. Α΄, αριθ. φύλλου 120, 1 Απριλίου 1915.

ISBN : 978-618-00-4964-0

4

Ἐξοχώτατε.

Ὁ ὑποσημειούμενος Κρὴς ὁπλαρχηγὸς Ἐμμανουὴλ Δασκαλάκης λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω εἰς τὴν Ὑμ. [illegible]

Πρὸς τὴν Α. Ε.

τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος

Κύριον

Κον Λ. Κορομηλᾶν

εἰς Ἀθήνας.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ Σ. Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπεβιβάσθην χθὲς τὴν νύκτα μετὰ τοῦ ἐθελοντικοῦ σώματός μου εἰς τὴν νῆσον Καστελλορίζου, τὴν ὁποίαν κατέλαβον ἀναιμάκτως καταργήσας τὰς ἐπιτοπίους Τουρκικὰς Ἀρχάς, αἰχμαλωτίσας τὴν ἐξ ἑπτὰ Τούρκων χωροφυλακὴν καὶ ὑψώσας τὴν Ἑλλ. σημαίαν ἐπὶ τοῦ Διοικητηρίου καὶ τῶν λοιπῶν δημοσίων Καταστημάτων. Ὁ λαὸς ἔξαλλος καὶ δακρύων ἐκ χαρᾶς καὶ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ μᾶς ὑπεδέχθη πανηγυρικῶς.

Παρακαλῶ τὴν Ὑμ. Ἐξ. ὅπως λάβῃ τὴν κα- [illegible] ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως τὴν νῆσον, ἥτις πανταχόθεν εἶναι [illegible] εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ φροντίσῃ περὶ αὐτῆς ὡς περὶ ἀναποσπάστου Ἑλλ. ἐδάφους

Ph.D. Τραϊκόπουλος Στυλιανός

Διατελῶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ ἄκρας ὑπολήψεως

ὁ ὁπλαρχηγὸς

Εμ Δασκαλάκης

οπλαρχηγός

Ἐν Καστελλορίζῳ τῇ 2 Μαρτίου 1913.

Η αναφορά του Εμμανουήλ Δασκαλάκη με την οποία πληροφορεί το Υπουργείο Εξωτερικών ότι απελευθερώθηκε το Καστελλόριζο. Ημερομηνία 2 Μαρτίου 1913. Ανευρέθηκε το 2011 στα αρχεία του Υπουργείου των Εξωτερικών.[2]

[2] Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών (ΑΥΕ) Κεντρική Υπηρεσία 1913, Φ. 5, 2 Μαρτίου 1913, Εμμανουήλ Δασκαλάκης προς Υπουργείου Εξωτερικών.

Περιεχόμενα

Προοίμιο

Συμπληρώνονται φέτος 108 χρόνια από την απελευθέρωση του Καστελλορίζου από τον Οθωμανικό ζυγό.

Στο πλαίσιο αυτό και μετά από έρευνα που πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα 2011-2013 κυρίως στα αρχεία του Υπουργείου των Εξωτερικών και στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, συγγράφτηκε αυτό το μικρό δοκίμιο με στόχο να συνεισφέρει ένα μικρό λιθαράκι στην ιστορική μνήμη, στον αγώνα για επιβίωση αυτού του πολύπαθου νησιού ακόμα και σήμερα με την απειλή που υφίσταται από τον εξ ανατολής κίνδυνο. Ένα τόπο από τον οποίο άγω την καταγωγή μου από πάππου.

Η εκτύπωση της εργασίας αυτής σε ηλεκτρονική μορφή**, μέρος της οποίας είχε αναρτηθεί** στο Academia**,** πραγματοποιήθηκε την περίοδο εκείνη υπό τον τίτλο
«Η αυτόνομη κυβέρνηση Καστελλορίζου».

Πλέον η εργασία αυτή βρίσκεται πλήρως αναρτημένη στο **Academia**, ελεύθερα προσβάσιμη και με μικρές διαφοροποιήσεις υπο τον τίτλο: **«Η απελευθέρωση του Καστελλορίζου από τον Οθωμανικό ζυγό το 1913. Οι Μήνες της Αγωνίας»**.

Εισαγωγή

Ο ελληνικός χαρακτήρας γενικότερα των νησιών του Αιγαίου προκύπτει από το σχεδόν αμιγώς των Ελλήνων κατοίκων, τη γεωγραφική θέση των νησιών, τη διατήρηση τις θέσης τους ακόμα και μετά τη τουρκική κατάκτηση, του ενιαίου και αδιάσπαστου της διοικητικής περιφέρειας (Θέματα ή Βιλαέτια), τη χρήση της ελληνικής γλώσσας στα δικαστήρια τη μεταξύ των μητροπόλεων και των τοπικών αρχών αλληλογραφία στα ελληνικά, το σύστημα των δημογεροντιών κλπ.. Όλα αυτά προσέδωσαν σε αυτό το τμήμα του οθωμανικού κράτους, μια προνομιακή μεταχείριση **(traitment privilegie)**.

Ο νομός του Αιγαίου διαιρείται κατά την διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε τέσσερεις διοικήσεις ή σαντζάκια: Λήμνου, Χίου, Μυτιλήνης και Ρόδου. Η της Ρόδου υποδιαιρείται σε 6 Καζάδες (Ρόδου, Κω, Καρπάθου, Κάσου, Καστελλορίζου).

Μόλις 1,25 ναυτικά μίλια από τις νοτιοδυτικές τουρκικές ακτές και 72 ν.μ. ανατολικά της Ρόδου βρίσκεται η νήσος Καστελλόριζο ή Μεγίστη, το ανατολικότερο άκρο της Ελλάδας. Από τον Πειραιά απέχει 328 ν.μ. και 150 ν.μ. από την Κύπρο. Η ατμοπλοϊκή συγκοινωνία γινόταν σχεδόν ανά 15θήμερο μέσω της ***«Αμερικανικής Ατμοπλοΐας Αρχιπελάγους»*** που δραστηριοποιούταν στη γραμμή **«Πειραιάς – Αλάγια».** Η τελευταία, η σημερινή Αλάνια παραθαλάσσια πόλη, βρίσκονταν 120 χλμ. ανατολικά της Αττάλειας, έχοντας ελληνικό πληθυσμό.

Η Ελλάδα και ο Ιταλο-τουρκικός Πόλεμος.

Στις 12/25 Μαΐου 1912 (παλιό ημερολόγιο) η Ιταλία προβαίνει σε αποβατικές επιχειρήσεις στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου καταλαμβάνοντας τα νησιά που ανήκουν στο σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων πλην του Καστελλόριζου. Το τελευταίο τοποθετημένο γεωγραφικά πολύ ανατολικότερα του συμπλέγματος των νήσων αυτών, βρίσκονταν εκτός των άμεσων ενδιαφερόντων της Ιταλίας αλλά και της Τουρκίας. Άλλωστε η Πύλη είχε την

προσοχή της στραμμένη αλλού. Αντιμετώπιζε ήδη την ιταλική απειλή άμεσης κατάληψης των νήσων Χίου, Σάμου, Ικαρίας, πέρα των ήδη καταληφθέντων νησιών του συμπλέγματος, και για το λόγο αυτό εκβίαζε τη Ρώμη με δυνητικό κλείσιμο των Στενών των Δαρδανελλίων.

Για την Ελλάδα αυτή η επιθετική ενέργεια της Ιταλίας απέναντι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν φαίνεται να την αιφνιδίασε.

Αυτό προκύπτει από την παρακάτω αναφορά της ελληνικής πρεσβείας του Βερολίνου, προς την προϊσταμένη αρχή, τον υπουργό εξωτερικών της Ελλάδας Λ. Κορομηλά στις 12/25 Μαΐου 1912, όπου αναφέρεται ότι η κατάληψη των νήσων του Νοτιοανατολικού Αιγαίου πελάγους ήταν μια αναμενόμενη ενέργεια. Σύμφωνα με την έκθεση αυτή η Ιταλία, από καιρό επεδίωκε την προσάρτησή των νησιών μα προέβη σ΄αυτήν την ενέργεια μόνο μετά από προσεκτικό υπολογισμό ***«...αλλά σκοπώ μόνο εν καιρώ τω δέωντα, να μεταχειρισθή, αυτούς ως εν των σπουδαίων ανταλλαγμάτων άτινα προϋπέθετα, να προσφέρει τη Τουρκία....»***. Επιπλέον με την κίνησή της αυτή προσπαθούσε να παρεμποδίσει ***«.... το διεξαγόμενο μεταξύ της Τουρκίας και Τριπολίτιδας λαθρεμπόριο όπλων, αφετέρου δε ίνα εμποδίση εντύπωσιν επί των Μουσουλμανικών της Αυτοκρατορίας πληθυσμών...».***

Στο έγγραφο αυτό περιέχετε επιπλέον και η εκτίμηση του υφυπουργού Εξωτερικών της Γερμανίας, Μ . Zimmerman: ***«... εάν η Ιταλία προς στιγμή εσκέφθη να μετατρέψει την σημερινήν, προσωρινής επί των νήσων κατοχήν της οριστική η ιδέα αυτή εγκατελειφθεί αμ΄ ως αντελήφθησαν,*** [μήπως αντελήφθη;] ***η Ρώμη, ότι η οριστικότης της κατοχής θα εγγένα*** [μήπως εγέννα;] ***αφεύκτης*** [μήπως αφέκτως;] ***ζήτημα αγγλο-γαλλο-ιταλικόν δεδομένων*** [μήπως δεδομένου;] ***ότι ούτε η Αγγλία ούτε η Γαλλία θα έβλεπον ευχαρίστως άλλη Μεσόγειον Δύναμιν εγκαθιστώσα ναυτικήν βάσιν....»***. Παράλληλα ο Μ.Zimmerman, φρόντιζε να κάνει ξεκάθαρο προς την ελληνική πλευρά ***«....ότι δεν πρέπει να υπάρχουν πολλές ελπίδες μεταξύ των κατοίκων των καταληφθέντων νησιών, ή από την Ελλάδα για το μέλλον αυτών των νησιών, οι όποιες ελπίδες θα διαψεύδονται από την (....υπέρ υπ΄ αυτών τούτων του γεγονότος....».***[3] [το μπλε συντακτικώς δεν βγάζει νόημα]

Στις 25 Μαΐου 1912 το ελληνικό προξενείο της Ρόδου με τηλεγράφημα του πληροφορεί το τμήμα πολιτικών του Υπουργείου Εξωτερικών ότι από τη συνάντηση του γενικού προξένου με τον Ιταλό Στρατηγό Giovanni Ameglio στις 18 Μαΐου ο πρώτος πληροφορήθηκε ότι ο Ναύαρχος του ιταλικού στόλου μέσω του ***«αρχιπελαγικού επιτρόπου»,*** ζήτησε από τις Ιταλικές αρχές να επιτρέψουν στους κατοίκους του μη καταληφθέντος νησιού του Καστελλόριζου όπως ***«...οθωμανικών ρωμαϊκών πλοιαρίων να ταξιδεύουν ελεύθερα...»***.[4]

[3] ΑΥΕ, ΚΥ 1912, Φ. 100 υπ. 100, 12 Μαΐου 1912, Πρεσβεία Βερολίνου προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. 603.

[4] ΑΥΕ, ΚΥ 1912, Φ. 100, 25 Μαΐου 1912, Προξενείο Ρόδου προς Υπουργείο Εξωτερικών, Νο. 221, Αριθ.πρωτοκ. 159466/53.

Στις 25 Αυγούστου 1912 από το β' υποπροξενείο Αττάλειας, ο υποπρόξενος Σ. Ματλής, ενημερώνει το Υπουργείο Εξωτερικών ότι υπήρξαν φήμες που αφορούσαν την κατάληψη του Καστελλορίζου καθώς στις 21 Αυγούστου ιταλική τορπιλάκατος αγκυροβόλησε στο νησί διενεργήθηκε νηοψία στα πλοιάρια που βρίσκονταν μέσα στο λιμάνι, από αριθμό Ιταλών ναυτικών με επικεφαλής αξιωματικό. Αφού παρέμεινε επι τετράωρο η τορπιλάκατος στην συνέχεια αναχώρησε προς άγνωστη κατεύθυνση.[5]

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1912 η Αθήνα ενημερωνει το προξενείο της Ρόδου ότι το Υπουργείο Ναυτικών της Ιταλίας εξέδωσε οδηγίες να μην παρενοχλούνται πλοία με σημαία της Ικαρίας, <u>με την επισήμανση ότι αυτό θα ισχύει και για το Καστελλόριζο</u>.[6] Ένα μήνα περίπου μετά, στις 6 Οκτωβρίου 1912, το προξενείο Ρόδου τηλεγραφεί ότι ο Ιταλός ναύαρχος παρεχώρησε άδεια σε πλοία του Καστελλορίζου να πλέουν ελεύθερα χρησιμοποιώντας όμως την οθωμανική σημαία.[7] Το στοιχείο αυτό αποδεικνύει ότι δεν ήταν στα άμεσα ενδιαφέροντα της ιταλικής κυβέρνησης η κατάληψη του Καστελλόριζου, αφήνοντας με αυτόν τον τρόπο χώρο και χρόνο για μια μελλοντική κίνηση από την ελληνική πλευρά.

[8]

Οθωμανική ναυτική αυτοκρατορική σημαία, περιόδου 19ου αρχές 20ού αιώνα.

Στις 13/26 Οκτωβρίου 1912 σε μια προσπάθεια προσεταιρισμού περιοχών οι οποίες κινδυνεύουν να χαθούν για αυτήν σε τοιχοκολλημένη προκήρυξη –όπως αναφέρει η ροδιακή εφημερίδα «Νέα Ρόδος»– κατόπιν της συνομολόγησης ειρήνης μεταξύ τις Ιταλικής Βασιλικής κυβέρνησης και της Οθωμανικής

Αυτοκρατορίας, ο Σουλτάνος υπογράφει αυτοκρατορικό ιραδέ με το οποίο δηλώνει ότι θα προβεί σε

[5] ΑΥΕ, ΚΥ 1912, Φ. 100, υπ. 7, 25 Αυγούστου 1912, Υποπροξενείο Αττάλειας προς Υπουργείο Εξωτερικών αριθ.193.

[6] ΑΥΕ, ΚΥ 1912, Φ. 100, υπ. 7, 19 Σεπτεμβρίου 1912, Υπουργείο Εξωτερικών προς Προξενείο Ρόδου, αριθ. διεκπ. 1868.

[7] ΑΥΕ, ΚΥ 1912, Φ. 100, υπ. 7, 6 Οκτωβρίου 1912, Προξενείο Ρόδου προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 378.

8

[8] https://www.wikiwand.com/en/Flags_of_the_Ottoman_Empire,πρόσβαση:4/02/2014

μεταρρυθμίσεις στους κατοίκους που θα θελήσουν να τεθούν υπό οθωμανική κυριαρχία.[9]

Η απελευθέρωση του Καστελλορίζου.

Την νύκτα της 1ης προς 2α Μαρτίου 1913, αποβιβάστηκε στις ακτές του Καστελλορίζου ο Κρητικός οπλαρχηγός Εμμανουήλ Δασκαλάκης μαζί με όμάδα ανταρτών καταλύοντας τις οθωμανικές αρχές και ύψώνοντας την ελληνική σημαία. Αμέσως μετά, στις 2 Μαρτίου 1913 αποστέλλει το προαναφερόμενο κείμενο:

«Εξοχώτατε.

Ο υποφαινόμενος Κρής οπλαρχηγός Εμμανουήλ Δασκαλάκης λαμβάνω την τιμή να αναφέρω εις την υμ. Εξοχότητα τα εξής:

Κατ΄ εντολή του Σ. Υπουργείου των Εξωτερικών απεβιβάσθην χθές την νύκτα μετα του στρατιωτικού σώματός μου εις την νήσο Καστελλόριζον, την οποία κατέλαβον αναιμάκτος καταργήσας τας επιτόπιους Τουρκικάς Αρχάς, αιχμαλωτίσας την εξ΄ επτά Τούρκων χωροφυλακήν και υψώσας την Ελλ. Σημαίαν επί του Διοικητηρίου και των λοιπών δημοσίων Καταστημάτων. Ο λαός έξαλλος και δακρύων εκ χαράς και πατριωτικού ενθουσιασμού μας υπεδέχθη πανηγυρικώς.

Παρακαλών την Υμ. Εξ. όπως λάβη την καλωσύνην να θέση όσον ενέστι τάχιον υπό την άμεσον προστασίαν της Ελλ. Κυβερνήσεως την νήσον, ήτις πανταχόθεν είναι εκτεθειμένη εις τον εχθρόν και φροντίση περί αυτής η περί αναπόσπάστου Ελλ. Εδάφους.

διατελώ μετα βαθύτατου
σεβασμού και άκρας
υπολήψεως
Ο
οπλαρχηγός

Εμ. Δασκαλάκη ς 2 Μαρτίου 1913»

Πέρα από το όνομα του οπλαρχηγού Εμμανουήλ Δασκαλάκη**,** γνωρίζουμε και τα ονόματα των ανδρών που αποτελούσαν το αντάρτικο αυτό σώμα. Σύμφωνα με την Επίσημη Έκθεση, του αρχιερατικού επίτροπου Καστελλόριζου, πρωτοπρεσβύτερου Θεοδόση Κ. Σιμωνίδη αυτοί ήσαν:

1. Εμμανουήλ Δασκαλάκης- οπλαρχηγός,
2. Βενετάκης Γεώργιος,

[9] ΑΥΕ, ΚΥ 1912, Φ. 100, υπ. 7.

3. Βενετάκης Εμμανουήλ,
4. Γδουτάκης Μιχαήλ,
5. Γιακομάκης Ήρακλής,
6. Γιαννακάκης Γεώργιος,
7. Γιαννάπουλος Βασίλειος**,**
8. Δημητρογιαννάκης Στέλιος,
9. Ζωσόπουλος Κωνσταντίνος,
10. Ιγνάτιος Φώτιος,
11. Καντσινακάκης Μανούσος,
12. Κοπάσης Εμμανουήλ,
13. Κώσταράκης Στέλιος,
14. Λίτινας Εμμανουήλ,
15. Μάκκας Λάμπρος,
16. Μαντρεμάκη Σπύρος,
17. Μπουχλάκη Σταύρος,
18. Νικοδήμος Μανούσος,
19. Κοπάσης Εμμανουήλ,
20. Κώσταράκης Στέλιος,
21. Μαντρεμάκης Σπύρος,
22. Μπουχλάκης Σταύρος,
23. Παπαδάκης Στυλιανός,
24. Περάκης Ιάκωβος,
25. Πικουτάρης Ανδρέας,
26. Σαμένης Ιωάννης,
27. Σιανουδάκης Γρηγόριος,
28. Σαραντινάκης Εμμανουήλ,
29. Σταυρουλάκης Σταμάτιος,
30. Στελέκης Νικόλαος,
31. Τσίγκονας Παύλος,
32. Φανουργάκης Γεώργιος,
33. Χατζηγιαννάκης Ευάγγελος,
34. Χοχλάκης Αντώνιος,
35. Λακερδής Ιωάννης, Γαριβάλδης,
36. Μαρίναν, Πλοίαρχος.

Οι τελευταίοι δύο ήταν συνοδά μέλη και Καστελλοριζιώτες στη καταγωγή..

Η επιχείρηση διεξήχθη ως εξής: Στις 1 Μαρτίου 1913 ημέρα Παρασκευή και ώρα 7.30 μ.μ., αποβιβάστηκαν στην περιοχή Καρύδια νότια του νησιού από το επίτακτο ατμόπλοιο «Ρούμελη». Μία ώρα μετά στις 8.30 μ.μ. εγκαταστάθηκαν στην Ιερά Μονή τού Αγίου Γεωργίου. Εκεί κάλεσαν αμέσως την Δημογεροντία και τον αρχιερατικό επίτροπο. Ο τελευταίος συνάντησε τον Εμμ. Δασκαλάκη ο οποίος τον περίμενε στο οροπέδιο τού Αγίου Γεωργίου μαζί με τους άνδρες του.

Στη συνέχεια όλοι μαζί, κατέβηκαν, για να συναντήσουν τον καϊμακάμη τού νησιού, πού διέμενε στο τελωνείο με τούς υπαλλήλους τού οθωμανικού κράτους. Τότε,
«επί παρουσία άπειρου πλήθους» ανήγγειλαν σ’ αυτόν την κατάληψη τής νήσου από ελληνική δύναμη. Ο καϊμακάμης απάντησε ότι «***μή δυνάμενος νά ύπερασπισθώ τήν πόλιν, παραδίδω ταύτην διαμαρτυρόμενος διά τήν πράξιν ταύτην τής ελληνικής Κυβερνήσεως»***.

Την επομένη 2 Μαρτίου όλοι οι πρόκριτοι προσήλθαν στο Δημαρχείο, για να συσκεφθούν επί της νέας κατάστασης, εξέλεξαν Προσωρινή Διοικητική Επιτροπή, υπό την προεδρία τού Αρχιερατικού Επιτρόπου πρωτοπρεσβυτέρου Θεοδώρου Σιμωνίδου, τους: Γεώργιο Β. Ξανθή, Βασίλειο Τσακαλάκη, Σταμάτη Κοντούζογλου. Παρασκευά Σ. Κακούλα. Ηλία Γ. Φτιαράν καί Κυρ. Α. Κιοσόγλου.

Μετά την εκλογή τους, μετέβηκαν όλοι στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Κωνσταντίνου στις 10.00 π.μ., όπου εψάλη δοξολογία και εκφωνήθηκε λόγος, από τον δάσκαλο Μιχ. Γ. Πετρίδη . Στην συνέχεια ο επίτροπος ανύψωσε την ελληνική σημαία μέσα σε ζητωκραυγές και ομοβροντία πυροβολισμών. Έπειτα αφού τα πλήθη αρχίσαν να διαλύονται, συνελήφθησαν και κρατήθηκαν, ως αιχμάλωτοι πολέμου, οι κυβερνητικοί Τούρκοι υπάλληλοι».

Η αντίδραση της Αθήνας.

Ενώ διαδραματίζονται όλα αυτά τα γεγονότα, το προξενείο της Ρόδου ενημερώνεται στις 2/15 Μαρτίου 1913 από τον ίδιο τον πλοίαρχο του «Ρούμελη» το οποίο την ίδια ημέρα κατέπλευσε στην Ρόδο. Ειδοποιείται αμέσως το Υπουργείο των Εξωτερικών, το οποίο ζητεί από το προξενείο Ρόδου να διατάξει με τη σειρά του τον Πλοίαρχο να επιστρέψει πίσω στο Καστελλόριζο να παραλάβει όλους τους αποβιβασθέντες εθελοντές μαζί με τα όπλα τους και να τους μεταφέρει στον Πειραιά χωρίς στην διαδρομή να προσέγγισει το πλοίο στη Ρόδο. Ωστόσο, ο πλοίαρχος

αρνήθηκε να υπακούσει και αποχώρησε ταχέως από το προξενείο, προβάλλοντας ως δικαιολογία το φόβο εμφάνισης του τουρκικού καταδρομικού «Χαμιδιέ» που είχε διαφύγει του ελληνικού αποκλεισμού των Στενών του Ελλησπόντου και επέδραμε ελεύθερα στα πελάγη. Σημειώνεται, ότι το Υπουργείο Εξωτερικών, απέστειλε παρουσία του τηλεγράφημα με το οποίο ενημέρωνε, ότι το «Χαμιδιέ» βρισκόταν στην Αδριατική ***«...ουδένας φόβος ει*** [μήπως εκ;] ***του Χαμιδιέ δεν υπάρχει μια και αυτό βρίσκεται στην Αδριατική»***.[10]

Αριστερά στην φωτογραφία το ατμόπλοιο «Ρούμελη»[11]

Τα γεγονότα του Καστελλορίζου έχουν φτάσει ως την Κωνσταντινούπολη αφού όπως αναφέρει στο τηλεγράφημα του ο πρόξενος Ρόδου Παπαδάκης που ενημερώνει την Αθήνα,: ***«... Στρατηγός μοι ανήγγειλε ότι ο Μητροπολίτης Ρόδου εκλήθη σήμερον τηλεγραφικώς παρ΄ Οικομενικού Πατριάρχου...»***.[12]

Στις 3 Μαρτίου 1913 με επείγον τηλεγράφημα το προξενείο Ρόδου πληροφορεί το ελληνικό Υπουργείο των Εξωτερικών ότι κατελύθησαν οι Τουρκικές Αρχές από τους Κρήτες, ενώ υψώθηκε και η ελληνική σημαία και παράλληλα έθεσαν σε περιορισμό τον

Καϊμακάμη και μικρό τμήμα τουρκικού στρατού.

---

[10] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, , 2 Μαρτίου 1913, Πλοίαρχος «Ρούμελη» προς Προξενείο Ρόδου, αριθ. πρωτ. 6411.

[11] http://ikariaki.gr/wp-content/uploads/2013/05/καράβια-04.jpg.

[12] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 2 Φεβρουαρίου 1913, Προξενείο Ρόδου προς Υπουργείο Εξωτερικών.

Η αναφορά του Πλωτάρχη ***Κ. Μαλλικόπουλου*** κυβερνήτη του αντιτορπιλικού

«Κεραυνός» που στάλθηκε μας μεταφέρει το κλίμα που επικρατούσε:

Αντιτορπιλικό «Κεραυνός»[13]
(Κυβερνήτης: Πλωτάρχης Κ. Μαλλικόπουλος)[14]

«Από του Ιανουαρίου ήδη διά δημοψηφισμάτων και αποστολής αντιπροσώπου έσχον επικαλεισθή **[**μήπως επικαλεσθή;] ***την αντίληψην της Ελληνικής Κυβερνήσως και της εν Λονδίνο*** **[**μήπως Λονδίνω;] ***Πρεσβευτικής όπως η νήσος ενωθή μετά της Ελλάδος, εν τούτοις ενώ δεν έβλεπαν ουδεμίαν εμπράγματον ενθάρρυνσιν των Εθνικών αυτών Πόθων εκ μέρους της Ελληνικής κυβερνήσεως, την νύκταν της 1ης Μαρτίου απεβιβάσθη εκ του ελληνικού ατμοπλοίου ΡΟΥΜΕΛΗ εις την νήσον αντάρτικον σώμα εκ 30 ανδρών, υπό του αρχηγού Εμμ. Δασκαλάκην όπερ εξέγειραν τους κατοίκους κατέλυσε μετ΄ αυτών τας αρχάς και όπερ ουδεμίαν βιαιοπραγίας τους αιχμαλώτισε.***

[13] http://www.balkanwars.gr/keraunos.html. Πρόσβαση:10/04/2021
[14] http://perialos.blogspot.gr/2013/05/blog-post.html. Πρόσβαση : 10/2/2012

Η τοιούτη υπό του αντάρτικου σώματος κατοχήν της νήσου δεν είχεν μεν επίσημον χαρακτήρα ο οπλαρχηγός όμως άφηκε να υπονοείται ότι έχει επίσημον εντολή. Αυτόν τον και καϊμακάμη τον αιχμαλώτισε εν ονόματι του βασιλέος των Ελλήνων Γεωργίου του Α΄ ενώ δε η διοικητική επιτροπή ετοίμασε σφραγίδα με τον τίτλο «Προσωρινή επαναστατική ελληνική επιτροπή», αυτός εζήτησε την αντικατάστασίν της δι άλλης με την επιγραφήν "Βασίλειον της Ελλάδος".

Προς τους Τούρκους αιχμαλώτους συμπασάμενους [μήπως συμποσουμένους;] ***εις 70 περίπου η Διοικούσα επιτροπή συμπεριφέρετο κάλλιστα χορηγούσα τακτηκούν σιτηρέσιον έτι δε και ημερήσιον 50λεπτον επίδομα εις τους 7 Τούρκους χωροφύλακας».***[15]

Σφραγίδα της Προσωρινής Ελληνικής Διοίκησης Καστελλοριζου 1913.

Μετά την κατάλυση της τουρκικής εξουσίας αποφασίζεται η αποστολή πληρεξουσίων στην Αθήνα, οι οποίοι, όμως, εμποδίστηκαν στη Ρόδο από τους Ιταλούς και ως εκ τούτου αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στο Καστελλόριζο φέροντας στο

νησί την ενημέρωση που τους δόθηκε από τον πρόξενο Παπαδάκη, ότι η ελληνική κυβέρνηση δεν είναι δυνατό να τούς παράσχει καμιά βοήθεια και ότι πρέπει το ανταρτικό Σώμα να εγκαταλείψει αμέσως το νησί. Διαβάζουμε σχετικά:

[15] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, Φ. 13, υπ. 2.

«..διά πλοίων ήλθεν εις Ρόδον όπως μεταβή Αθήνα αλλά εκρατήθη υπό των Ιταλικών αρχών αίτινες χωρίς να αφήσωσι αυτήν να εποικοινωνήσει μετ΄ ουδενός απολύτως επεβιβάσθη πάλιν σε δύο πλοία διά Καστελλόριζον. Πληροφορούμαι ότι Τουρκική κυβέρνηση απέναντι εφυλάκισε πάντες τους εκεί Καστελλοριζιώτες απειλούσαν αποβίβασιν στρατού Καστελλορίζου **[**μήπως Καστελλόριζον;]***. Κατόρθωσα να αποστείλω του υμετέρου τηλεγραφήματος αλλά λαμβάνω την τιμήν ν΄ ανακοινώσω υμίν προ εβδομάδας δεν θα έλθει ελληνικό ατμόπλοιο τοιούτω προ τη αναχωρήση τα εκ Πειραιώς*** **[**συντακτικώς δεν βγαίνει νόημα] ***να μεταβή απ΄ ευθείας Καστελλόριζο προς αποφυγήν βραδύτητος. Ευαρεστηθήτε να με ειδοποιήσετε.***

Παπαδάκης»

Το σοκ στην Αθήνα είναι μεγάλο.

Η δυσχερής θέση στην οποία είχε περιέλθει διπλωματικώς η ελληνική κυβέρνηση ήταν εμφανής και αυτό μαρτυρείται σε κρυπτογράφημα της 8ης Απριλίου του Υπουργείου Εξωτερικών προς την πρεσβεία της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη, όπου ζητείται ***«...εν σχέσει προς υπόθεσιν Καστελλορίζου παρακαλώ προς το παρόν μη επιμείνατε ημετέρος ενέργειας παρά πρεσβείας»***.[16]

Η δυσκολία να επαναφέρει την πρότερη καθεστωτική κατάσταση στο νησί που καταβάλει η Αθήνα πριν το ζήτημα πάρει έκταση, προσκρούει στις αντιδράσεις που αναπτύσσονται από τους κατοίκους. Συγκεκριμένα στις 10/23 Μαρτίου 1913 το προξενείο της Ρόδου αναφέρεται στη δυσκολία αποστολής ατμόπλοιου στο Καστελλόριζο για να παραλάβει τους αντάρτες. Όπως σημειώνει υπήρχε άρνηση αποστολής ατμοπλοίου με διάφορες προφάσεις και ζητεί την επίταξη για αυτό το λόγο κάποιου άλλου ατμόπλοιου στον Πειραιά. Επιπλέον, πληροφορεί ότι υπάρχει δυσκολία επικοινωνίας με το Καστελλόριζο επειδή οι επιστολές εμποδίζονται να πάνε εκεί. Πληροφορίες αναφέρουν σύμφωνα με το προξενείο ότι οι επιστολές στέλνονται στην Αθήνα.

Στο μεταξύ η Αθήνα διευρύνει τις προσπάθειες ζητώντας βοήθεια και από το εξωτερικό. Στις 13/26 Μαρτίου 1913 ο Έλληνας πρόξενος της Κωνστάντζας (Ζαννέτος) μεταφέρει τηλεγράφημα της πρεσβείας από την Κωνσταντινούπολη. Σ' αυτή αναφέρεται ότι ζήτησε από τον Ρώσο πρέσβη να παρέμβει προσωπικά για να μην

[16] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 8 Απριλίου 1913, Υπουργείο Εξωτερικών προς Πρεσβεία Βερολίνου, αριθ. πρωτ. 111577.

υπάρξουν αντίποινα από την Τουρκία στους κατοίκους του Καστελλόριζου. Ο Ρώσσος πρέσβης συνέστησε να αποχωρήσουν οι εθελοντές και ότι θα προσπαθούσε να προβεί σε συστάσεις για τους αιχμαλωτιζόμενους κατοίκους του Καστελλόριζου που βρίσκονται στην ασιατική ακτή, και ότι θα προσπαθούσε το ίδιο να κάνει και με αυτούς στο νησί. Από την πλευρά του ο Έλληνας πρεσβευτής θα συναντούσε αυθημερόν και τον πρεσβευτή της Γαλλίας**.**

Φαίνεται όμως ότι οι προσπάθειες αυτές των Ρώσων και των Γάλλων, προσκρούουν στην άρνηση των Τούρκων να μην προβούν σε αντίποινα αφού στις 15/28 Μαρτίου 1913, διαβάζουμε:

(Έμμεση προτροπή Ρώσου και Γάλλου πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη προς την Ελληνική πλευρά για την αποστολή ελληνικού στρατού στο Καστελλόριζο). Σε εμπιστευτικό τηλεγράφημα του Έλληνα πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη με ημερομηνία 14 Μαρτίου 1913, ο Κανελλόπουλος μεταφέρει την προτροπή των πρεσβευτών Ρωσίας και Γαλλίας (…ότι θα ήτο προτιμότερον να ενισχυθώσι εκαταλαμβούσε την νήσον ελληνικές δυνάμεις…).

Η προτροπή έγινε από σύμβουλο της Ρωσικής πρεσβείας εμπιστευτικά μεταφέροντας τη συμβουλή του Ρώσου πρεσβευτή καθώς επίσης και από τον α' διερμηνέα της Γαλλικής πρεσβείας, η οποία είχε λάβει αναφορά του γαλλικού προξενείου Ρόδου, το οποίο διεμήνυσε: ***«… Ότι η κατάληψις της νήσου υπό ελλήνων βλάπτει οικονομικώς τους επί της απέναντι ακτής διαμένοντος κατοίκους τούτου και κάτοικοι νήσου ανησυχούσιν ως εκ του τρόπου καθ' ον εγένητο κατάληψις υπό ολίγον Εθελοντών…»***.

Η Αθήνα πιέζει το προξενείο της Ρόδου να κινηθεί άμεσα. Το τμήμα πολιτικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών λαμβάνει τηλεγράφημα του πρόξενου Ρόδου που ενημέρωνε ότι αν και απέστειλε δύο φορές έγγραφα επισήμως στο Καστελλόριζο με βάση τις ***«…τηλεγραφικάς διαταγάς του Β. Υπουργείου και κατ΄***

εντολών τούτου και δι' απεσταλμένων διεμήνυσε. Αλλά ουδεμία απολύτως απάντηση εντεύθεν έλαβον ...».

Ταυτόχρονα ενημερώνει ότι κάτοικοι του Καστελλορίζου που διέμεναν εις την Ρόδο αναφέρουν ότι παρεμποδίζεται από την προσωρινή Κυβέρνηση η αναχώρηση και αυτών ακόμα των γυναικών. Σύμφωνα με μη ασφαλείς πληροφορίες μετέβηκαν και άλλοι αντάρτες πλέον των 34 πού ήταν ήδη εκεί. Οι δυσκολίες διαβίωσης φαίνεται ότι είναι πολλές. Με μεγάλες δυσκολίες προμηθεύονται τρόφιμα. Και αυτό γιατί τα τρόφιμα και το πόσιμο νερό έρχονται από την μικρασιατική ακτή. Επίσης πληροφορίες

αναφέρουν ότι έφτασε στην Αθήνα επιτροπή Καστελλοριζιτών, η οποία παραπονέθηκε για την συμπεριφορά του προξένου της Ρόδου, ενώ επισημαίνει ότι πολλοί Καστελλοριζιώτες αρνούνται να πιστέψουν ότι έγραψε σ΄ αυτήν ο πρόξενος με βάση τις εντολές που είχε από την Αθήνα.

Στα επιπλέον στοιχεία που αναφέρει η επιτροπή, πληροφορεί ότι κανένα ατμόπλοιο δεν δέχεται να μεταβεί στο Καστελλόριζο για να παραλάβει τους αντάρτες, λόγω του φόβου του «Χαμιδιέ», ότι έχουν υποχρεώσεις για τους επιβάτες και φορτίο για τα τακτικά δρομολόγια και ότι συνιστά ο πρόξενος να δεσμευτεί για τον σκοπό αυτό ατμόπλοιο εις τον Πειραιά.[17]

Χωρίς να γνωρίζουν τις κινήσεις αυτές και στην αγωνία της, η διοικούσα επιτροπή του Καστελλορίζου, να ενημερωθεί οπωσδήποτε η Αθήνα προσπαθεί να βρει και άλλους δίαυλους επικοινωνίας. Έτσι στις 9/22 Μαρτίου 1913 το προξενείο Αλεξάνδρειας ενημερώνει το Υπουργείο Εξωτερικών ότι:

«… απεσταλμένος εκ Καστελλορίζου αφικόμενος σήμερα το πρωί δι ιστιοφόρου εκείθεν υποβάλλουσι Β. Κυβερνήσεως θερμήν έκκλησιν όπως φρονήσει περί των κατοίκων οίτινες διατρέχουν κινδίνων εξ επιδρομής Τούρκων εκ της απέναντι παραλίας μετά την γεννόμενη απόβασιν εις Καστελλόριζον ανταρτικά τινός σώματος εκ 30 μόνο ανδρών και την υπ΄ αυτού κατάργησιν Τουρκικών αρχών…».[18] Το ίδιο και στις 10/23 Μαρτίου 1913, όταν από το προξενείο του Πόρτ Σάϊντ,

ο πρόξενος Ξανθόπουλος μεταφέρει την αγωνία των κατοίκων του νησιού, που φοβούμενοι επιδρομή από την ακτή της Μ. Ασίας ζητούν εναγωνίως ενισχύσεις.[19]

Στις 11/24 Μαρτίου 1913 σε επείγον τηλεγράφημα από τη Νάξο προς το Υπουργείο Στρατιωτικών στην Αθήνα αναφέρεται ότι ο Κομνηνός Σάββας πληρεξούσιος από το Καστελλόριζο:

«… αφιχθής σήμερον ενταύθα διά λέμβου ανήγγειλεν ημών ότι αντάρτικον σώμα κρητών απεβιβάσθη Καστελλόριζον κατελήσας τουρκικάς αρχάς και συλλάβων

τούτους υψώσεν ελληνικήν σημαίαν παρακαλώ ανωτέρω πληρεξουσιών εξ΄ ονόματος κοινότητα όπως τουλάχιστον αποσταλή στρατιωτικήν ενίσχυσης και

[17] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 24 Μαρτίου 1913, αριθ. πρωτ. 93, αριθ. πρωτ. 9886.

[18] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 9 Μαρτίου 1913, Προξενείο Αλεξάνδρειας προς Υπουργείου Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 7098.
19 ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 10 Μαρτίου 1913, Προξενείο Πορτ Σάιντ προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 7124.

πολεμοφοδίων προς προστασίαν κατοίκων εκτεθεμένης νήσου απέναντι ανατολής. (Ν.Συμπέθερος)».

Την ίδια μέρα πάλι 11/24 Μαρτίου 1913 σε εμπιστευτικό τηλεγράφημα, ο Διοικητής της Χίου Θεοδωράκης, αναφέρει ότι διερχόμενη από εκεί επιτροπή από το Καστελλόριζο ενημέρωσε για την κατάληψη του νησιού από τους εθελοντές του Κρητικού Εμμ. Δασκαλάκη οι οποίοι ύψωσαν την ελληνική σημαία και αιχμαλώτισαν 7 χωροφύλακες και 150 Τούρκους κατοίκους. Ανησυχούσαν για την ασφάλεια του νησιού και επειδή δεν θεωρούσαν επαρκή την δύναμη των 30 ανδρών στερούμενοι όπλα για την δημιουργία Πολιτοφυλακής ζητούσαν εκ της αποδοχής της Ένωσης με την Ελλάδα, να προστατευθεί το νησί με κατάληψη και εξοπλισμό των κατοίκων. Επιπλέον ενημερώνει ότι σε πρώτη ευκαιρία η επιτροπή θα έρθει στην Αθήνα για να αναπτύξει το ζήτημα αυτό.

Τρεις ημέρες αργότερα, τρεις επιπλέον πληρεξούσιοι του Καστελλόριζου, αναχώρησαν και αυτοί για Αθήνα, μέσω Σύμης και Χίου. Στην Αθήνα, τούς πληρεξουσίους δέχθηκε τελικά ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος, ο οποίος, με υψωμένη φωνή και νευρώδεις χειρονομίες, τους έδωσε να καταλάβουν ότι αποκλειόταν η αποστολή επικουρικής δυνάμεως στο Καστελλόριζο. Αντίθετα, τους ζήτησε να επιστρέψουν στο νησί τους, να επανεγκαταστήσουν τις τουρκικές αρχές και να αναρτήσουν ξανά την τουρκική σημαία.

Η αντίδραση αυτή του Ελευθερίου Βενιζέλου εξηγείται από το γεγονός ότι η απελευθέρωση του νησιού θα του δημιουργούσε εμπόδια στον ευρύτερο σχεδιασμό του και συγκεκριμένα στην προσπάθειά του να συμπεριλάβει στο ελληνικό κράτος τα παράλια της Μικράς Ασίας με βάση την ***«Αρχή της Αυτοδιάθεσης»***. Αυτό επιβεβαιώνεται από νεότερο τηλεγράφημα που στάθηκε 16 Απριλίου του 1912, (ένα χρόνο σχεδόν πριν), όπου διατυπώνεται επίσημα η τακτική της ελληνική κυβέρνησης Ε. Βενιζέλου. Σύμφωνα με αυτό το τηλεγράφημα η κυβέρνηση θέτει ως προϋπόθεση για την διεκδίκηση εδαφών την παρουσία συμπαγούς

ελληνικού. Το τηλεγράφημα αυτό ο υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Κορομηλάς το απευθύνει προς τα προξενεία Χίου, Ρόδου, Μυτιλήνης. Σε αυτό αναφέρει ότι ενόψει των διεθνών ζητημάτων που έχουν δημιουργηθεί στην Εγγύς Μέση Ανατολή, φρονεί ότι δεν είναι απίθανο η Ευρώπη, είτε σε Συνέδριο, είτε σε Συνδιάσκεψη και σύμφωνα με τους όρους της Συνθήκης του Βερολίνου, στη νέα κατάσταση που δημιουργείται να τεθούν όλα τα ελληνικά ζητήματα μεταξύ των άλλων και το ζήτημα των Νησιών του Αρχιπελάγους, ένα πολύ λεπτό ζήτημα για την Ελλάδα:

«…αφ΄ ετέρου δεν συμφέρει να αποχωρισθεί εντελώς η Τουρκία τοσούτο μεγάλο τμήμα του μέγα και πολυάνθρωπο τμήμα του Ελληνισμού εν΄ το Οθωμανικό κράτος, διότι τοιουτοτρόπως ελλατούτο κατά 500 τουλάχιστον χιλιάδων Ελλήνων κατοίκων ο Ελληνισμός της Τουρκίας πληθυσμός, όστις σκοπίμως να διατηρηθεί, όσον τε πολυπληθεστέρα και συμπαγεστέρα ίνα επιδιωχθεί μετά το μέγιστον δυνατόν κύρος το Ελληνικό εν Τουρκία ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ εν τω Οθωμανικό κράτος ….». Και το τηλεγράφημα συνεχίζει λέγοντας ***«…ότι οι ενέργειες των νησιωτών πρέπει να στηρίζονται επί των εξής δεδομένων όπως αναφέρεται στην 5 παράγραφο ότι θα πρέπει μεταξύ άλλων θα πρέπει να αποφεύγουν όποια εκδήλωση υπέρ των Ιταλών ή επιθέσεων εναντίον των Τούρκων και να εκδηλώσουν το Ελληνικό φρόνημα και στα νησιά που έχουν καταληφθεί από τους Ιταλούς αλλά και προς της Τούρκους όπου δεν εγίνετο καταλήψεις…»***.[20]

Εντέλει στις συστάσεις τού Βενιζέλου, οι πληρεξούσιοι αρνήθηκαν να συναινέσουν. Στο μεταξύ, γίνεται πιά γνωστό πώς υποκινητής τού απελευθερωτικού κινήματος είναι ό τμηματάρχης τού επι των εξωτερικών υπουργείου Ίων. Δραγούμης. Δεδομένου ότι ό επί των εξωτερικών υπουργός Λάμπρος Κορομηλάς γνώριζε τίς ενέργειες τού τμηματάρχη σχετικά με την κατάσταση, πού επικρατούσε στο Καστελλόριζο, δεν άργησε να ενημερώσει τον ευρισκόμενο στο Λονδίνο, Βενιζέλο. Κατόπιν τούτου, ο Βενιζέλος έδωσε εντολή στον υπουργό να λάβει αυστηρά μέτρα κατά τού υπαλλήλου. Αποκαλυπτικό είναι το έγγραφο, το όποιο ο Κορομηλάς έστειλε στον Δραγούμη, για να του ανακοινώσει την επιβληθείσα ποινή:

«..Εκ της από 1ης Μαρτίου 1913 αναφοράς υμών περί των εν άγνοίς μου καί παρά τάς ρητάς οδηγίας μου άποσταλέντων τήν 26ην Φεβρουάριου 1913 εις Καστελλόριζον έθελοντών, προκύπτει ότι υπέχετε υμείς,

ώς καί ό παρ’ ύμίν γραμματεύς κ. Πανουργίας, μεγίστας εύθυνας.

Από τής ενάρξεως των πολεμικών έπιχειρήσεων, έγιγνώσκετε ότι είχον άπολύτως απαγορεύσει πάσαν άνάμειξιν τού Β' Τμήματος εις άποστολήν έθελοντών. Έγιγνώσκετε πλήν τούτου ότι, ώς είχον τά πράγματα, απέστεργον απολύτως οίανδήποτε μεταβολήν καθεστώτος έν Καστελλοριζω λογω των κινδύνων, ούς θά διέτρεχεν ή όλως άπομεμονωμένη αύτη νήσος...».

[20] ΑΥΕ, ΚΥ 1912, Φ. 100, υπ. 5, 16 Απριλίου 1912, Υπουργείο Εξωτερικών προς Προξενεία Χίου, Μυτιλήνης, Ρόδου, αριθ. πρωτ. 12406.

Στη συνέχεια, αφού στηλιτεύεται ό Δραγούμης για την έμμεση συνδρομή τού Τμήματός του εις ***«ίδιωτικήν εκστρατείαν»,*** το δριμύτατο υπουργικό έγγραφο καταλήγει και συνεχίζει:

«Διά ταύτα έπιβάλλω ύμίν τήν ποινήν τής διμήνου προσωρινής παύσεως...».

Πραγματικά, ό Δραγούμης, αφού είχε κληθεί σέ απολογία, τού επιβλήθηκε ή ποινή, πού αναφέρεται στο έγγραφο ουσιαστικά πέφτοντας στα «μαλακά».

Παράλληλα με τις κυρώσεις, πού επιβλήθηκαν στον Ίωνα Δραγούμη, ο Βενιζέλος έδωσε εντολή στον γενικό πρόξενο Ρόδου να στείλει στη Δημογεροντία Καστελλορίζου έγγραφο, με το όποιο γνωστοποιούσε ότι:

«...η βασιλική κυβέρνησις αποστέργει πάση δυνάμει, ένεκα ισχυρών λόγων, την επανάστασιν της νήσου».

Στις 2/15 Σεπτεμβρίου 1913 τηλεγράφημα του ελληνικού προξενείου της Ρόδου όπου πληροφορεί το Υπουργείο Εξωτερικών τα εξής:

«Πλοίαρχος Ατμοπλοϊκής εταιρείας Πανταλέοντος ελθών σήμερον την πρωίαν εκ Καστελορίζου μοι ανήγγειλεν ότι διαταγή λιμεναρχείου Πειραιώς παρέλαβε 34 αντάρτες και απεβίβασε άνευ ουδενός εμποδίου Καστελλόριζο κ΄ αναχώρησε αγνοών περαιτέρω. Συμφώνως προς το περιεχόμενο υμετέρου τηλεγραφήματος διέταξα αυτόν να επιστρέψη, αλλά ηρνήθη απολύτως επιστρέψας προφασιζόμενος ότι φοβείται Χαμιδιέ. Δυστυχώς ατμόπλοιον Αιγαίο είχε ήδη αποχωρήσει, ουδεμία άλλη συγκοινωνία. Στρατηγός μοι ανήγγειλε ότι μέσω αυτού μητροπολίτου Ρόδου εκλήθη σήμερον τηλεγραφικώς παρ΄ Οικουμενικού Πατριάρχου εις Κωνσταντινούπολη. Παπαδάκης».

Γρήγορα στην Αθήνα διαδόθηκε φήμη πώς έγιναν σφαγές στο Καστελλόριζο. Αυτό αναγκάζει την κυβέρνηση να αποστείλει εκεί τη ναυτική μοίρα του Ιονίου που αποτελούνταν από τα αντιτορπιλικά: ΔΟΞΑ, ΚΕΡΑΥΝΟΣ, ΠΑΝΘΗΡ, το ανθρακοφόρο ΑΛΙΚΗ και την ΥΔΡΑ, τη ναυαρχίδα του στολίσκου. Την απόφαση

της αποστολής των έξι αυτών σκαφών ανακοίνωσε ο Βενιζέλος στους πληρεξουσίους του νησιού, με την προσθήκη ότι θα ζητούσε από ***«φίλην χώραν»*** να αποστείλει, και αυτή, ναυτική δύναμη στην περιοχή, χωρίς να κατονομάζει ποια.

Παρόλα αυτά γρήγορα διαπιστώνεται το ανυπόστατο των φημών αλλά και η προσπάθειες της τουρκικής πλευράς να ελέγξει την κατάσταση, όταν στις 7/20 Απριλίου 1913 σε εμπιστευτικό τηλεγράφημα της ελληνικής πρεσβείας της Κωνσταντινούπολης, μέσω του προξενείου της Κωστάντζας, ο πρέσβης Κανελλόπουλος αναφέρει ότι ο Α' διερμηνέας της Αγγλικής πρεσβείας συνομίλησε με

τον Μ. Βεζίρη για το θέμα του Καστελλόριζου. Ο τελευταίος ανέφερε στον διερμηνέα της αγγλικής πρεσβείας ότι κανένα έκτροπο δε συνέβη ενάντια στους κατοίκους του Καστελλόριζου. Κατόπιν μάλιστα μετάβασης του Καδή της Ρόδου στο νησί το ζήτημα θεωρείται λήξαν. Αναφέρεται μάλιστα ότι ο πρέσβης της Γαλλίας και της Ρωσίας ύστερα από ενέργειες και ανταλλαγή σκέψεων που αφορούσε την αποστολή του προξένου της Ρωσίας στην Ρόδο, η ιδέα αυτή εγκαταλείφθηκε, μετα την μετάβαση του Καδή εκεί.[21]

Στη συνέχεια στις 14/27 Απριλίου 1913 πάλι σε εμπιστευτική του αναφορά ο πρόξενος της Κωστάντζας Ζαννέτος, μεταφέρει στην Αθήνα τηλεγράφημα της πρεσβείας της Κωνσταντινούπολης ότι ο Μ. Βεζίρης, για το ζήτημα του Καστελλορίζου, διέταξε τηλεγραφικά τον Βαλή Αϊδινίου και Ικονίου να μεριμνήσει ώστε να μην πιέζονται από τις αρχές οι χριστιανικοί πληθυσμοί για να μην γεννηθούν δυσαρέσκειες αυτών κατά της διοικήσεως.[22]

Στις 2/15 Σεπτεμβρίου 1913 τηλεγράφημα του ελληνικού προξενείου της Ρόδου όπου πληροφορεί το Υπουργείο Εξωτερικών τα εξής:

«Πλοίαρχος Ατμοπλοϊκής εταιρείας Πανταλέοντος ελθών σήμερον την πρωίαν εκ Καστελορίζου μοι ανήγγειλεν ότι διαταγή λιμεναρχείου Πειραιώς παρέλαβε 34 αντάρτες και απεβίβασε άνευ ουδενός εμποδίου Καστελλόριζο κ΄ αναχώρησε αγνοών περαιτέρω. Συμφώνως προς το περιεχόμενο υμετέρου τηλεγραφήματος διέταξα αυτόν να επιστρέψη, αλλά ηρνήθη απολύτως επιστρέψας προφασιζόμενος ότι φοβείται Χαμιδιέ. Δυστυχώς ατμόπλοιον Αιγαίο είχε ήδη αποχωρήσει, ουδεμία άλλη συγκοινωνία. Στρατηγός μοι ανήγγειλε ότι μέσω αυτού μητροπολίτου Ρόδου εκλήθη σήμερον τηλεγραφικώς παρ΄ Οικουμενικού Πατριάρχου εις Κωνσταντινούπολη. Παπαδάκης».[23]

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αρχίζουν και κυκλοφορούν φήμες στην Αθήνα ότι έγιναν μεγάλες σφαγές στο Καστελλόριζο από τους Τούρκους οι οποίες αναπαράγονται από τις εφημερίδες των Αθηνών. Αυτό αναγκάζει την ελληνική κυβέρνηση να στείλει εσπευσμένα πολεμικό πλοίο προκειμένου να γίνει επιτόπια έρευνα και αν καταστεί

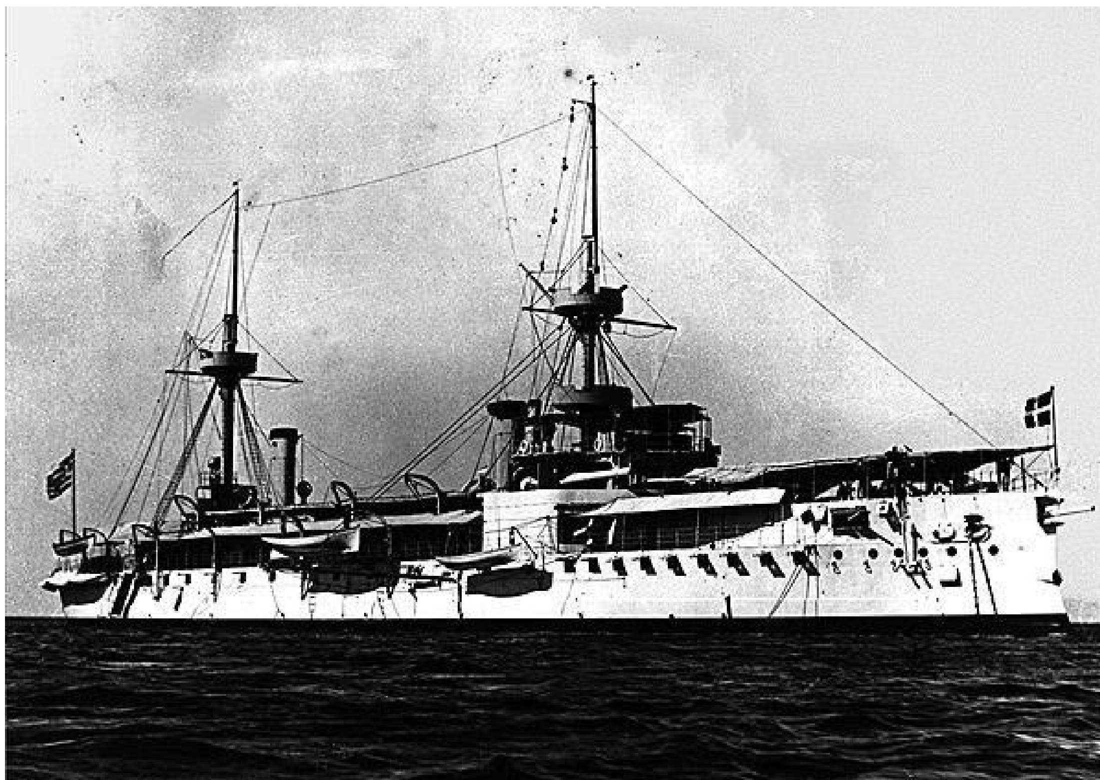
[21] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, Φ. 13, υπ. 2, 7 Απριλίου 1913, Πρεσβεία Κωνσταντινούπολης προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 11125.

[22] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 14 Απριλίου 1913, Προξενείο Κωνστάντζας προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 12486.

[23] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, , αριθ. πρωτ. 6402, 15 Μαρτίου 1913.

αναγκαίο να παρεμπόδιση τις σφαγές αυτές. Σε διαφορετική περίπτωση να ζητήσει από τους κατοίκους την επαναφορά του προηγούμενου καθεστώς.

Δίνεται εντολή στο στολίσκο του Ιονίου να πλεύσει άμεσα.

Θωρηκτό «Ύδρα»[24]

(Κυβερνήτης: Αντιπλοίαρχος Δ. Παπαχρήστου Διοικητής της μοίρας)[25]

Ας δούμε πως περιγράφει τα γεγονότα ο κυβερνήτης του στολίσκου του Ιονίου που αποστάλθηκε στο νησί. Διαβάζουμε από την αναφορά του κυβερνήτη του «Ύδρα» Δ. Παπαχρήστου, κρατώντας το κατά δυνατόν ύφος της αναφοράς του:

«<u>ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΩΡΗΚΤΟ ΥΔΡΑ.</u>

«Εν΄ πλώ αριθμός πρωτοκόλλου 313»

Θωρηκτόν Ύδρα.

Λαμβάνω την τιμή να εκθέσω προς το Σεβ. Υπουργείο τα πεπραγμένα κατά των πλούν υπό τη αρχικυβέρνηση μου πλοίων από του εκ Μούδρου απόπλου μέχρι το Πόρτ Σάϊντ άφιξη.

Την 6.15 μ.μ. τη 29η Μαρτίου το θωρηκτόν Ύδρα απέπλευσε εκ Μούδρου πλέον με ταχύτητα 7,5 μιλλίων καθ΄ ώραν κατέπλευσε τη 8.40 π.μ. την επομένη (30

[24] http://www.cityofart.net/bship/gr_hydra.html, πρόσβαση:10/05/2021

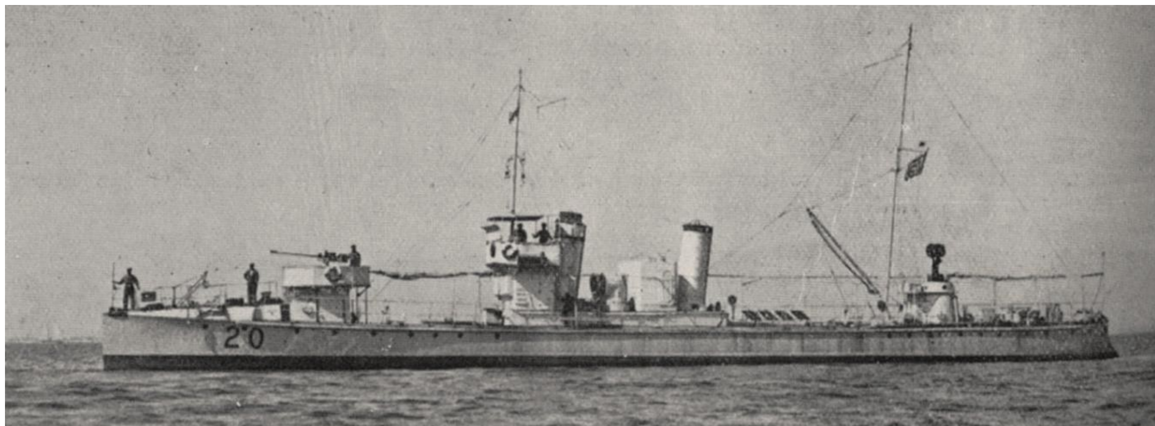
[25] http://perialos.blogspot.gr/2013/05/blog-post.html.πρόσβαση:10/05/2021

Μαρτίου) εις το λιμένα της Χίου, όπου ευρίσκετο αγκυροβολημένο ήδη το επίκτατο ανθρακοφόρο ατμόπλοιο ΑΛΙΚΗ. Ολίγον μετά του κατάπλου του θωρηκτού το ανθρακοφόρο παρέλαβε προς αυτό και εχορήγησε 36 τόννους γαιάνθρακα. Συμπλήρωσε δε και το πόσιμο νερό. Τη 1.10 μ.μ. κατέπλευσε επί τω λιμένα της Χίου το αντιτορπιλικόν ΔΟΞΑ τη 2 μ.μ. και τη 7.5 μ.μ. το αντιτορπιλικόν ΚΕΡΑΥΝΟΣ. Τα πλοίο άμα των κατάπλου των παρέλαβε προς το ανθρακοφόρο και συνεπώς τας γαιανθρακαποθήκας των. Τη 6.45 μ.μ. διετάξαμεν το ανιχνευτικόν ΠΑΝΘΗΡ να αποπλεύσει κατευθυνόμενον εις Σητείαν της Κρήτης συμφώνως προς τας διαταγάς του Αρχηγού Στόλου του Αιγαίου. Το μεσονύκτιον της 30 της Μαρτίου τα λοιπά πλοία της Μοίρας ακολουθούμενα και υπό των ανθρακοφόρων απήραν εκ Χίου και πλέοντα με ταχύτητα 8 μιλλίων επεσχον προς τον λιμένα Πόρτ-Σάιντ. Ενώ ευρισκομεθα εν το συμπλέγματι των Δωδεκανήσων ελάβαμε ραδιοτηλεγραφική διαταγήν του Ναυάρχου αρχηγού στόλου δι ης διετασσόμεθα όπως καταπλεύσουμεν εις Καστελλόριζον. Εξετάσομεν αν αληθεύσουσι αι περί σφαγών αυτόσε διαδοθείσαι φήμαι και συστήσωμεν αμοιβαίο σεβασμόν των κατοίκων και των τουρκικών αρχών. Άμα τη λήψει της τηλεγραφικής τούτης διαταγής διετάξαμεν τον ΠΑΝΘΗΡΑ ίνα μεταβάλλων κατεύθυνσην πλεύσι προς της άλλης μοίρας εις Καστελλόριζον όπου πράγματι και κατέπλευσεν την 6ην π.μ. τη 1η Απριλιου. Ο κυβερνήτης του ΠΑΝΘΗΡΑ ολίγον μετά τον κατάπλου να ετηλεγράφει ημών περί του απεριγράπτου λαϊκού ενθουσιασμού ον επροκάλεσε ο εις Καστελλόριζον κατάπλους του Ελληνικού πολεμικού όπερ οι κάτοικοι υπέθεταν ερχόμενον όπως επισήμως καταλάβη την Νήσον, ανέφερε δε συγχρόνως ότι τάξις επικρατεί αλλά ότι καθεστηκυία αι Τουρκικαί Αρχαί κατελυθείσασαι από 1η

Μαρτίου ημέρα καθ' ην εκηρύχθη η ένωσις, εκρατούντο οι αιχμάλωτοι υπό των κατοίκων. Μολονότι ο κυβερνήτης του ΠΑΝΘΗΡΑ επί τους επιβαίνοντες του πλοίου λόγους του ουδεμία ελπίδα άφηκε να διαφανεί περί επεικείμενης κατοχής ο ενθουσιασμός του λαού εξήχθει εις το κατακόρυφον όταν η μοίρα εισέπλευσε 2.30 ώρας μετα ταύτα την 8.50 π.μ. εις τον όρμον Καστελλορίζου. Ολόκληρος ο πληθυσμός της νήσου είχε καταλάβει την παραλίαν και διά πυκνών ομοβροντών και ζωηρών ζητωκραυγών εχαιρετά την άφιξίν μας. Επί μικρού ατμόπλοιου ευρισκόμενον εις την υπηρεσίαν της διοικούσας επιτροπής άλλοι οπλοφόροι επυροβόλλουν και εζητωκραύγαζον πλεόντας μεταξύ των πλοίων της μοίρας. Τα αντιτορπιλικά ως και και των ανθρακοφόρων ηγκυροβόλησαν το δε θωρηκτόν ΥΔΡΑ λόγω του μεγάλου βυθού αφ΄ενός και του στενού χώρου του αγκυροβολίου αφετέρου κρατών υπ' ατμόν.

Άμα τον κατάπλουν διεμυνύσαμεν ότι επιθυμούμεν να ιδώμεν επί του πλοίου την Διοικούσα επιτροπή ήτις πράγματι αποτελουμένην εξ 22 μελών επέβη ολίγον μετά τούτα του θωρηκτού ΥΔΡΑ. Προς την επιτροπήν τούτης ανεκοινώσαμεν την οιαν έχομεν εντολήν και συστήσαμεν όπως αφήσει ελευθέρως τας κρατουμένας τουρκικάς αρχάς, τους υπεσχεθήκαμεν να καταστήσομεν και διά απειλών ακόμα προσεκτικούς όπως ουδεμιά πρόβωσι κατά των κατοίκων αντεκδίκησίν».

Η επιτροπή επί το άκουσμα εξανέστει αρνούμενη διαρρήδην τοιαύτην λύσιν του ζητήματός των την ιστορικην εξέλιξη του οποίου ως εξής αφηγήθει

Αντιτορπιλλικό «Πάνθηρ»[26]
(Κυβερνήτης: Αντιπλοίαρχος Αθ. Μιαούλης)[27]

Η αντίδραση των κατοίκων καταγράφεται και από τις αθηναϊκές εφημερίδες της εποχής, όπως στις 26 Μαρτίου 1913 στην εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ.[28]

Τελικά, τα ελληνικά πολεμικά απέπλευσαν, εκτός από το νεοελθόν «Μυκάλη» το όποιο διετάχθη να παραμείνει και να περιπολεί για λόγους προστασίας στα ύδατα του Λυκίου Πελάγους.

Μπροστά σε τέτοια απρόοπτη της Επιτροπής αντίδραση, ο κυβερνήτης τού σκάφους ζήτησε νέες διαταγές από την κυβέρνηση. Επειδή η επικοινωνία με το Κέντρο ήταν δύσκολη λόγω της απόστασης για να ληφθούν οδηγίες χρειάσθηκε να αποπλεύσει το «Ύδρα» προκειμένου μέσα από μια πολύπλοκη διαδικασία να επικοινωνήσει με την Αθήνα.

Διαβάζουμε :

«***Απέπλευσε χθες εκ Καστελλόριζου την 3.30 μ.μ. της 1ης Απριλίου, ολίγον μετά ταύτα απέπλευσε και το θωρηκτόν ΥΔΡΑ πλέον ήρεμα πρός την Ρόδον προς τήρησιν***

---

[26] https://www.hellenicnavy.gr/el/a-pagkosmios-polemos.html. Πρόσβαση:10/05/2021

[27] http://perialos.blogspot.gr/2013/05/blog-post.html.

[28] Εφημερίδα Εμπρός, αριθμ, . 5909, 20μαρτίου 1913 Σ

μετα του ΠΑΝΘΗΡΟΣ τηλεγραφικής επαφής. Το ανθρακοφόρον ΑΛΙΚΗ και τα αντιτορπιλλικά ΚΕΡΑΥΝΟΣ και ΔΟΞΑ παρέμειναν εις ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟΝ. Το μεσονύκτιον της 1ης Απριλίου ελάβομεν τηλεγραφικώς την είδησιν ότι επί του Αιγυπτιακού ατμοπλοίου ΤΕΦΗΚΕ επενέβαινεν ο Α΄ μηχανικός του ΧΑΜΙΔΙΕ και την εντολήν όπως συναντώντας το ατμόπλοιον συλλάβωμεν μετά νηοψίαν τούτω.

Εν τη αναμονή του ατμοπλοίου τούτου καθως και των περί του Καστελλορίζου διαταγήν, παρεμείναμεν μεταξύ Ρόδου και Μ. Ασίας κρατούντες και ήρεμα κινούμενοι μέχρι της μεσημβρίας της 3ης Απριλίου όπως συναντήσωμεν το ΤΕΦΗΚΕ. Διετάξαμεν αυτό να κρατήση προέβημεν δε εις λεπτομερέστατην νηοψίαν, του Τούρκου μηχανικού μη ευρεθέντος επί του πλοίου. Ήδη από την πρωΐαν είχομεν λάβει τηλεγραφικώς τας επί του ζητήματος του Καστελλορίζου οδηγίας της Κυβερνήσεως ως και την είδησιν της αποστολής της ΜΥΚΑΛΗΣ και του επανόπλου εις Μούδρον.

Συμφώνως προς την διαταγήν ταύτην ευθύς άμα το πέρας της νηοψίας επέσχομεν προς το ΠΟΡΤ-ΣΑΙΝΤ, διατάξαντες συγχρόνως τα εν ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ πλοία όπως αποπλέοντα την 2α π.μ. την επομένη μετά του ανθρακοφόρου συναντήσωσιν ημάς εν πλω την μεσημβρία της επομένης.

Ο ΚΕΡΑΥΝΟΣ η ΔΟΞΑ και η ΑΛΙΚΗ πράγματι την 2αν. π.μ. της 4ης Απριλίου] ***ένεκα όμως του πνέοντος λαμπρόν ΣΖ και βλάβης τίνος εκ του βραστήραν*** [***του ΚΕΡΑΥΝΟΥ ετηλεγράφησον ημί ότι ποδίζουσιν εις Καστελλόριζον οπότε και ημείς ηνηγκασθήμεν να επαναστρέψωμεν προς τα οπίσω. Προ του Καστελλορίζου ευρισκόμεθα της 9ην π.μ. την 4ην Απριλίου διετάξαμεν δε τότε τον μεν ΚΕΡΑΥΝΟ να παραμείνη εν των όρμω ΦΟΙΝΙΚΙΑ επί το***

σκοπώ όπως εκεί ανθρακεύσωμεν. Εν τω μεταξύ όμως βελτιοθέντος του καιρού απεφασίσαμεν να επωφεληθώμεν κρατήσαντες μεθ΄ υμών του ανθρακοφόρου επερχόμενοι προς το ΠΟΡΤ-ΣΑΙΝΤ τη δε ΔΟΞΑΝ διετάξαμεν όπως επαναπλεύσει εις Καστελλόριζον εκείθεν δ΄ αποπλεύσει μετά του ΚΕΡΑΥΝΟΥ την επομένη αποπλεύσει προς συνάντησίν μας έξωθι του ΠΟΡΤ-ΣΑΙΝΤ.

Εν τω μεταξύ ήλθομεν επί τηλεγραφικής επαφής μετά της ΜΥΚΑΛΗΣ προς ην διαβιβάσαμεν λεπτομερώς τας οδηγίας της κυβερνήσεως καθ΄ όσον αφορά την εν ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ στάσιν της.

Πλέοντος ούτω μετά των ανθρακοφόρων ετηλεγραφήσαμε χθές προς το Σεβ. Υπουργείο διά του σταθμού ασυρμάτου του ΠΟΡΤ-ΣΑΙΝΤ και χρησιμοποιήσαντες τον διεθνή αριθμό της ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ και διεύθυνσιν την της Υπερωκεανίου

Εταιρίας περί των επικείμενων ημων κατάπλου όστις και συνετελέσθη σήμερον την 6ην πρωινήν συναντηθέντες επί τω αυτό πάντων των πλοίων της μοίρας (ΥΔΡΑ, ΚΕΡΑΥΝΟΣ, ΔΟΞΑ και ΑΛΙΚΗ) άτινα και ηγκυροβόλησαν 4 μίλια βορειοανατολικά του ΠΟΡΤ-ΣΑΙΝΤ ετηρουμένη ούτως εκτός της Αιγιαλίτιδος ζώνης.

Ευπειθέστ ατος Ο Κυβερνήτη ς Παπαχρήσ τος»

Στις 4 Απριλίου 1913 σε τηλεγράφημά του το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού προς το Υπουργείο Εξωτερικών, αναφέρει ότι αποστέλλει συνημμένο πρωτόκολλο το οποίο συντάχθηκε και υπογράφτηκε από τα μέλη της Διοικούσας επιτροπής Καστελλορίζου σε απάντηση των προτροπών και συστάσεων του κυβερνήτη της «Ύδρας» που αφορούσε την αποκατάσταση της τάξης. [29]

Στις 11 Ιουνίου 1913, σε απαντητική της επιστολή, η προσωρινή διοίκηση Καστελλορίζου, προς τον υπουργό Εξωτερικών Λ. Κορομηλά, αφορά επιστολή του υπουργείου του υπουργείου εξωτερικών το οποίο στάλθηκε στις 1 Ιουνίου 1913 προς τους αντιπρόσωπους του Καστελλορίζου, Βαρθολομαίο Κοντού και Μιχαήλ Πετρίδου, ζητεί οδηγίες και διαταγές. Επιπλέον ζητεί από την Ελληνική κυβέρνηση:

«.....να αναλάβει την φρούρηση του νησιού, ενάντια σε κάθε εχθρική επιδρομή, καθώς η προηγούμενη καταργηθείσα εξουσία, λόγω των βαλκανικών προστριβών, θεωρείται εξαιρετικά επικίνδυνη. Το έγγραφο υπογράφεται από τον πρόεδρο Κ. Σπυρίδη .[30]

Στις 30 Σεπτεμβρίου/13 Οκτωβρίου 1913 η πρεσβεία της Ελλάδος στο Παρίσι ενημερώνει για τις ενέργειες στις οποίες έχει προβεί, μετά από παράκληση του προερχόμενου από το

Καστελλόριζο γιατρού Βαρθολομαίου Κοντού, να φιλοξενήσει τις ανακοινώσεις που σαν αντιπρόσωπος του Καστελλόριζου προτίθετο να κάνει. Στο τηλεγράφημα αυτό γίνεται αναφορά σε άρθρο γαλλικής εφημερίδας με τίτλο ***«les iles Hellenes-Castelorizo (…υπερμαχόμενα των δικαίων των νησιών, ων εκθέτει τον διακαή πόθο όπως ενωθεί μετά της Ελλάδας…)»*** και ενημερώνει επίσης ότι τον συνέστησε με τον διευθυντή του Excelsior.[31]

[29] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, Φ. 13, υπ. 2, 4 Απριλίου 1913, Γενικό Επιτελείο Ναυτικού προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 1735.

[30] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, Φ. 13, υπ. 2, 11 Ιουνίου 1913, αριθ. πρωτ. 91.

[31] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 30 Σεπτεμβρίου 1913, Πρεσβεία Παρισίων προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 329

Η αγγλική θέση και η παραπληροφόρηση στο ζήτημα αυτό

Η αγγλική πλευρά διέκειτο αρνητικά στην απελευθέρωση του νησιού.

Στις 6 Απριλίου 1913 το ελληνικό προξενείο Κωνστάντας το οποίο λόγω της εμπόλεμης κατάστασης μεσολαβούσε στην επικοινωνία μεταξύ της ελληνικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη και του Υπουργείου Εξωτερικών στην Αθήνα, αναφέρει στις 3 Απρίλιου 1913 και ώρα 4.50 μ.μ. την πληροφορία ότι:

«....στις 3 Απριλίου, ο πρέσβης Αγγλίας παρά τω οποίω προέβην εις διάβηματα άμα τη λήψει υμετέρου τηλεγραφήματος 30 Μαρτίου υπέρ κατοίκων Καστελοριζίου μοι ανεκοίνωσεν ότι Πρόξενος εν Ρόδω ετηλεγράφησε προ εβδομάδος ότι οι καταλαβόντες Καστελλόριζον Έλληνες εθελονταί απεχώρησαν εκείθεν υποσταλείσης της ελληνικής σημαίας ανηψώθη εκ νέου η Τουρκική ότι επιτροπή κατοίκων μετέβη εις Ρόδον και απετάνθη προς Έλληνα Πρόξενο και Ιταλικάς αρχάς χάριν προστασίας κατοίκων ότι κάτοικοι ζητούσιν αμνηστείαν ότι επίσης Καδής συνεννοηθείς προς προξενείο και Ιταλικόν τορπιλοβόλων απεστάλη εις νήσον. Πρέσβης Αγγλίας μοι υπεσχέθη όπως προβή εις διαβήματα υπέρ κατοίκων όπερ πιθανώς πράξει αύριον και μοι ανακοινώσει νεωτέραν πληροφορίαν. Εν τη Πρεσβεία Γαλλίας επίσης ελήφθη προ τεσσάρων ημερών τηλεγράφημα εκ Ρόδου καθώς Καδής Ρόδου ανεχώρησεν εις Καστελλόριζον προς τακτοποίηση εκεί πραγμάτων. Κανελλοπουλος».[32]

Στις 17/30 Μαρτίου 1913 τηλεγράφημα της πρεσβείας από την Κωνσταντινούπολη, αναφέρει ότι το από 14 Μαρτίου μέσω του προξενείου της Κονστάντσας (Τζαννέτος) τηλεγράφημα που της στάλθηκε, αναφέρει επί λέξει:

«...ανακοινώνω τηλεγράφημα Κωνσταντινουπόλεως 14 Μαρτίου, α' διερμηνέας αγγλικής πρεσβείας μοι είπεν σήμερον ότι ελήφθη εν τη πρεσβεία έγγραφον αγγλικού

προξενείου εν Ρόδο περί Καστελλορίζου καθ' ο κάτοικοί νήσου έχοντας κτήματα επί της απέναντι ηπειρωτικής ακτής προς ην οικονομικό συμφέρον <u>.... δυσαρέστως</u> <u>είδον κατάληψη νήσου υπό ελλήνων εθελοντών.</u> Α' διερμηνέας εξέφρασε σκέψη ότι προς προστασία...».[33]

[32] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, Φ. 13, υπ. 2, 6 Απριλίου 1913, Πρεσβεία Κωνσταντινούπολης προς Υπουργείου Εξωτερικών, α. ά.
[33] ΑΥΕ, ΚΥ, 1913, , 17 Μαρτίου 1913, Πρεσβεία Κωνσταντινούπολης προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 831665.

Η αντίδραση της Τουρκίας.

Αρχικά η Τουρκία προσπάθησε να κρατήσει μια ήπια στάση. Στις 27 Αυγούστου 1913 ανακοίνωσε ότι δι' αντιπροσώπου της η Υ. Πύλη ενημέρωσε εγγράφως την ελληνικήν πλευρά ότι ***«…η οθωμανική κυβέρνηση θέλει αγρύπνως περιφρουρήσει την ασφάλεια των κατοίκων του Καστελλορίζου από πάσης προσβολής εκ μέρος των επί της απέναντι ασιατικής ακτής μουσουλμάνων. Εκπληρουμένων ούτω των υφ΄ ημών τιθέντων όρων προς απόλυσιν των εκ Καστελλορίζου οθωμανών πολιτικών υπαλλήλων.***

Να σημειωθεί ότι η ελληνική πλευρά αναφέρει ότι δύο αιχμάλωτοι Οθωμανοί έχουν ήδη πεθάνει .

Παρακαλούμεν όπως διαβιβασθείσα το ταχύτερον …) αναφέρει επίσης ότι (…απεβίωσαν δύο εξ΄ αυτών…».[34]

Η ελληνική πλευρά δεν πείθετε. Ο φόβος για αντεκδικήσεις από τους Τούρκους οδηγεί στο να αναζητηθούν εναλλακτικές λύσεις προστρέχοντας σε βοήθεια από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Στις 26 Μαρτίου 1913 ο Έλληνας πρόξενος στη Ρόδο, κατόπιν οδηγιών της Αθήνας ζήτησε την βοήθεια των πρόξενων Γαλλίας και της Ρωσίας στη Ρόδο προκειμένου να μεταβούν στο νησί για να επαναφέρουν τις Οθωμανικές Αρχές.[35] Ταυτόχρονα ζητάν τη συνδρομή της Ιταλικής Αρχής προκειμένου να σταλεί τορπιλοβόλο με σκοπό να εξασφαλίσει: ***«… παρ΄ οθωμανικών αρχών αμνηστεία και ασφάλεια κατοχής καδην συνοδή υμετέρα επιτροπήν εφοδιασμένη με επιστολήν μου προς επαναφορά αρχείων συμφώνως οδηγίας Υπουργείου…».***

Η κατάσταση των Τούρκων αιχμαλώτων.

Μια άγνωστη παράμετρος αποτέλεσε η κατάσταση των Τούρκων αιχμαλώτων, των οικογενειών δηλαδή και των δημόσιων υπαλλήλων που ζούσαν εκείνη την περίοδο στο Καστελλόριζο. Με την απελευθέρωση του νησιού όλοι οι Τούρκοι καθώς και η προηγούμενη διοίκηση συνελήφθησαν και τέθηκαν υπό περιορισμό

η συντριπτική της πλειοψηφία η προηγούμενη οθωμανική διοίκηση μεταφέρθηκε στην Αθήνα όπου εγκαταστάθηκε σε στρατόπεδο στο Ρούφ Αττικής ως αιχμάλωτοι πολέμου.

Ο αριθμός τους δεν είναι ξεκάθαρος. Σύμφωνα με την αναφορά του κυβερνήτη του «Ύδρα», ανέρχονται σε περίπου 70 , στους οποίους χορηγείτο τακτικό σιτηρέσιο

[34] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, , 27 Αυγούστου 1913, αριθ. πρωτ. 24618.
[35] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, Φ. 100, 26 Μαρτίου 1913, Προξενείο Ρόδου προς Υπουργείο Εξωτερικών.

και ημερήσιο 50λεπτο επίδομα στους 7 Τούρκους χωροφύλακες.[36] Πάντως, καταβλήθηκαν προσπάθειες να απελευθερωθούν τουλάχιστον οι μουσουλμανικές οικογένειες. Έτσι στις 6 Ιουλίου 1913 με επιστολή του το Υπουργείο Εξωτερικών προς την Προσωρινή Ελληνική Διοίκηση Καστελλορίζου, μετά από παράκληση της Ιταλικής Πρεσβείας στην Αθήνα, ζητεί από τις αρχές του Καστελλόριζου να επιτρέψουν στις μουσουλμανικές οικογένειες του νησιού να μεταβούν στην Ρόδο προς συνάντηση των εκεί συγγενών τους και να μην τους παρεμποδίσουν. Το έγγραφο υπογράφεται από τον υπουργό Εξωτερικών Λ. Κορομηλά. Για το ίδιο ζήτημα στις 27 Ιουνίου 1913 δίνεται εντολή από το Υπουργείο Εξωτερικών:

«... ότι επιτρέπεται στις Οθωμανικές οικογένειες προερχόμενες από το Καστελλόριζο, να μεταβούν στην Ρόδο, μια και αυτές αποβλέπουν αποκλειστικώς να συναντήσουν τους συγγενείς τους επί την Ρόδον, οι οποίοι διαμένουν εκεί και κατά συνέπεια κανένας λόγος δεν συντρέχει να απαγορευθεί αυτό σ΄ αυτούς».

Την απελευθέρωσή τους ζητάει και η Ιταλία ώστε να δοθεί η δυνατότητα από τις αρχές του Καστελλόριζου να λάβουν την άδεια για να επιτρέψουν στις γυναίκες την εφαρμογή να επιτρέψουν σε τέτοιες μουσουλμάνες γυναίκες (ife) που έχουν γονείς που κατοικούν στο νησί της Ρόδου να είναι σε θέση για να συμμετάσχετε μαζί τους. Το ίδιο ζητούν και οι Γερμανοί αφού, στις 8 Αυγούστου 1913, η Γενική Διοίκηση Μυτιλήνης ειδοποιεί την Αθήνα με κρυπτογράφημα ότι η γερμανική πρεσβεία ζητάει να αφεθούν ελεύθεροι και να εγκαταλείψουν το Καστελλόριζο οι:

«....εκεί παραμένουσαι οικογένειαι 34 Οθωμανών υπαλλήλων αιχμαλωτισθέντων κατά την απελευθέρωση της νήσου. Το υπουργείο στρατιωτικών ουδεμίαν έχει αντίρρησιν εις τούτου. Εάν μετά συννενοήσεως προς Διοικητήν Καστελλορίζου νομίσετε ότι εις ουδέν προσκίπτει αναχωρήσις αυτής διατάξετε απόλυση. Τηλεγραφήσατε απόφαση»,[37] οπότε σε πρώτη φάση απολύθηκαν

στις 10 Αυγούστου του 1913 οι οικογένειες των εκεί Οθωμανών υπαλλήλων.[38]

Όπως προαναφέραμε οι Τούρκοι αιχμάλωτοι μεταφέρθηκαν στο Ρουφ Αττικής και συγκεκριμένα στις εγκαταστάσεις του Β΄ Συντάγματος Μηχανικού . Αυτοί που μεταφέρθηκαν όμως ήταν οι υπάλληλοι του Καστελλόριζου. Στο Ρούφ το βασικό πρόβλημα που είχαν ήταν κυρίως οικονομικής φύσεως όσο και αν αυτό φαίνεται

[36] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, Φ. 13, υπ. 2, Κυβερνήτης «Ύδρα» προς Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, αριθ. πρωτ. 1735. [37] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 8 Αυγούστου 1913, Γενική Διοίκηση Μυτιλήνης προς Υπουργείο Εσωτερικών, αριθ. πρωτ. 22269.
38 ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 10 Αυγούστου 1913,

παράλογο. Στην αναφορά του Μουσταφά Λουφτσή πρώην Πολιτικού Διοικητού Καστελλορίζου προς το ελληνικό Υπουργείο των Εξωτερικών, παραπονείται ότι βρίσκονται σε οικτρή κατάσταση αφού:

«...προ δύο μηνών συλληφθέντων εν Καστελλορίζου μετήχθην ενταύθα, ένθα συντηρούμεθα ως απλοί αιχμάλωτοι στρατιώται χωρίς να λαμβάνωμεν μισθό τινα όπως υμέτεροι τούρκοι αιχμάλωτοι αξιωματικοί, αλλά τα διά της αναφοράς τούτης εκφρασθέντα παράπονά μας δεν εισακούσθηκαν. Επειδή κύριε υπουργέ εκρατούμεθα έγκλειστοι υπό αυτάς των εν Καστελλορίζων τριών κσι ημίσης μηνός, είμεθα δε δύο μήνας ενταύθα, διά τούτο όσα χρήματα είχομεν εξαντλήθησαν...», και συνεχίζει παρακάτω:

«...ευρισκόμεθα εν μεγάλη οικονομική δυσχέρεια μη έχοντες ούτε τον καφέν και τον καπνόν μας να αγοράσομεν. Διά τούτο παρακαλούμεν δι ημών εάν αδυνατείται να μας απολύσετε, τουλάχιστον να λαμβάνομεν μισθόν διά τας απαραίτητας ανάγκας μας, εφ΄ ου ως δημόσιοι υπάλληλοι δεν διαφέρωμεν των αιχμάλωτων αξιωματικών».[39]

Φαίνεται ότι αυτό οδήγησε το Υπουργείο των Εξωτερικών να ζητήσει με επείγον έγγραφό του στις 17 Αυγούστου 1913 από το Υπουργείο των Εσωτερικών, την απόλυσή τους αφού όπως αναφέρει:

«...ως προς δε τους εκ Καστελλορίζου κρατουμένους πολιτικούς υπαλλήλους, περ ως το υπ΄ αριθμώ 93452 και από 7 τρ. Υμετέρου εγγράφου, καλόν νομίζω όπως και αυτοί απολυθώσι καθ' όσον αφέθησαν ήδη ελεύθεροι και εν τη νήσω οικογένειαι αυτών του θ΄ όπερ υποδηλοί ότι οι κάτοικοι αυτής δεν διατρέχουσι σοβαρόν κίνδυνον αντεκδικήσεων εκ μέρους των επί της Ασιατικής ακτής Τούρκων...».[40]

Ως αποτέλεσμα στις 31 Αυγούστου 1913 σύμφωνα με την αναφορά του Γενικού Επιτελείου Στρατού προς το Υπουργείο των

Εξωτερικών αποφασίστηκε να απολυθούν οι κάτωθι Τούρκοι πολιτικοί κρατούμενοι:

1. ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΛΟΥΤΦΗ ή ΛΟΥΦΤΣΗ
2. ΑΜΩΤΑΙ ΦΕΡΗΤ
3. ΚΕΝΑΝ ΧΑΛΗΛ
4. ΤΑΧΣΙΝ ΟΣΜΑΝ
5. ΚΙΑΜΗΛ ΜΕΧΜΕΤ ΧΑΛΗΛ

---

[39] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, , 14 Αυγούστου 1913.

[40] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 17 Αυγούστου 1913, Υπουργείο Εξωτερικών προς Υπουργείο Εσωτερικών, αριθ. πρωτ. 23785.

6. ΜΕΧΜΕΤ ΖΕΝΗ ΓΙΟΥΣΟΥΦ
7. ΣΕΦΚΕΤ ΑΛΗ-ΒΑΓΙΑΖΗΤ
8. ΧΑΒΟΥΖ ΧΑΣΑΝ ΦΕΧΜΗ
9. ΙΣΚΕΝΔΕΡ ΑΛΗ ΧΑΙΔΑΡ
10. ΖΑΔΗΚ ΑΛΗ
11. ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΕΦΕΝΔΗ.[41]

Ο καϊμακάμης φαίνεται ότι τελικά δεν απολύθηκε αφού εμφανίζεται το όνομά του και στο παρακάτω κατάλογο. Σύμφωνα με τα αρχεία, στις 4 Σεπτεμβρίου, αναφέρεται ότι ως αιχμάλωτοι παραμένουν μόνο όσους το Υπουργείο των Στρατιωτικών θεωρεί ως στρατιωτικό προσωπικό που ήταν οι:

- Mehmed effend (ταχυδρομικό γραφείο)
- Junsaw; (λιμενοφύλακας)
- Ισμαήλ (χωροφύλαξ)
- Cherellet (χωροφύλαξ)
- Soltis (δικαστικός)
- Heinam (ταμίας)
- Μουσταφά μπέης (Καϊμακάμης).[42]

Ο υπάλληλος που φαίνεται να κρατήθηκε περισσότερο από όλους, λόγω της επαγγελματικής του ιδιότητας ήταν ο υπεύθυνος στο Καστελλόριζο του Δημόσιου Οθωμανικού Χρέους Μαχμούτ Σκενδέρ Εφέντης, ο οποίος είχε συλληφθεί εκεί στις 19 Ιουνίου του 1913 και αυθημερόν στάλθηκε στην Αθήνα κρατούμενος στη Β΄ Γεωμετρική Σχολή. Τα ίχνη του όμως στη συνέχεια χάνονται αφού σύμφωνα με αναφορά του 2ου Συντάγματος Μηχανικού δεν ανευρέθηκε, πιθανόν εξαιτίας απέλασής του στις 31 Αυγούστου![43]

Τελικά η επιστροφή των Τούρκων αιχμαλώτων στην Τουρκία, οδηγεί σε αντίποινα. Συλλαμβάνονται στη Σμύρνη στις 16 Σεπτεμβρίου του 1913 δύο Καστελοριζιώτες πλοίαρχοι. Οι:

---

[41] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 31 Αυγούστου 1913, Γενικό Επιτελείο Στρατού προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 104243.

[42] ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ αναφέρει ότι επισυνάπτει αντίγραφο καταλόγου αιχμαλώτων πολιτικών υπαλλήλων (…μετά των σχετικών σημειωμάτων επί ενός εκάστου. Εκ τούτων καταφαίνεται ότι εκ των εν τω καταλόγου οι υπ.΄ αριθμοί 1, 2, 15, 16, 18, 21, 22, 27, 28 & 29 δέκα εν όλω πολιτικοί υπάλληλοι απελύθησαν δυνάμει προγενέστερων ήδη διαταγών

μου, ο δε 30 τυγχάνει άγνωστος, οι δε λοιποί κρατούμενοι αίτινες δεν δικαιούντο απολύσεως καθ΄ ον στρατιωτικοί βλ. ΑΥΕ, ΚΥ 13, 4 Σεπτεμβρίου 1913, Υπουργείο Στρατιωτικών προς Υπουργείο Εξωτερικών, αριθ. πρωτ. 110555.

[43] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, 17 Οκτωβρίου 1913, αριθ. πρωτ. 70854.

1. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΣΑΡΑΣΚΙΝΑΣ ΚΑΡΑΜΑΝΤΖΟΣ
2. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΚΑΛΩΤΗΣ

Αυτοί συλλαμβάνονται μετά από καταγγελία του πολιτικού αιχμαλώτου Χουσεΐν τέως Τελωνοφύλακα Καστελλόριζου και κατηγορούνται για το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας, ως συμμετέχοντες ενεργά στην κατάληψη της νήσου από τις δυνάμεις του Εμμ. Δασκαλάκη.[44] Πάντως στις 1 Οκτωβρίου απελαύνονται μετά από απόφαση του τουρκικού στρατοδικείου στη Σμύρνη, προφανώς λόγω του φόβου για την τύχη των υπολοίπων Τούρκων αιχμαλώτων.[45]

Αντιτορπιλλικό «Δόξα»[46]
(Κυβερνήτης: Υποπλοίαρχος Α. Χατζηκυριάκος).[47]

[44] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, αριθ. πρωτ. 380.

[45] ΑΥΕ, ΚΥ 1913, αριθ. πρωτ. 441.
[46] http://www.balkanwars.gr/doxa.html,πρόσβαση:10/05/201

Συμπεράσματα.

Φαίνεται ότι υπήρχαν δύο αλληλοσυγκρουόμενες τάσεις μέσα στην ελληνική κυβέρνηση. Η μία τάση, που φαίνεται να ήταν και η επίσημη κυβερνητική γραμμή, αφορούσε την επίλυση της ενσωμάτωσης του Καστελλόριζου σε άλλη χρονική συγκυρία. Αυτή είναι η επίσημη κυβερνητική γραμμή. Διαφαίνεται ξεκάθαρα από τις υπηρεσιακές οδηγίες που απέστειλε ο Κορομηλάς στις 16 Απριλίου του 1912 στα ελληνικά προξενεία της Χίου, Ρόδου, Μυτιλήνης.[48]

Η δεύτερη τάση ήταν του Υπουργείου των Εξωτερικών. Τυπικά φαίνεται να εκπορευόταν από τον τμηματάρχη τότε Ίωνα Δραγούμη, ο οποίος και τιμωρήθηκε, η οποία προέκρινε την απελευθέρωση του Καστελλορίζου φέρνοντας την ελληνική κυβέρνηση μπροστά σε τετελεσμένα γεγονότα. Όμως εδώ προκύπτουν πολλά ερωτήματα.

Ο Δραγούμης, τιμωρήθηκε με μια απλή δίμηνη υπηρεσιακή παύση, παρά το γεγονός ότι έβαλε σε κίνδυνο μια ολόκληρη χώρα. Γεγονός που θα μπορούσε να επισύρει, σύμφωνα με τα δεδομένα της εποχής ακόμα και την θανατική του καταδίκη. Δεν θα ήταν λογικό να συμπεράνει κάποιος ότι για πολιτικούς λόγους ο Βενιζέλος προτίμησε, για να μην έρθει σε ανοικτή σύγκρουση με τον υπουργό του, να τιμωρήσει μόνο τον Τμηματάρχη του υπουργείου των εξωτερικών, δηλαδή τον Δραγούμη;

Μια τέτοια ένοπλη αποστολή δεν θα μπορούσε να γίνει σε άγνοια τουλάχιστον του πολιτικά προϊστάμενού του Υπουργείου των Εξωτερικών. Του Κορομηλά. Ένας «απλός» τμηματάρχης, ακόμα και αν είναι ο Δραγούμης, δεν είχε την υπηρεσιακή «βαρύτητα» να οργανώσει και να δώσει τέτοιες εντολές. Άλλωστε ο Δασκαλάκης στη γράμμα του, όπως προαναφέραμε, είναι εξαιρετικά σαφής. ***«...Κατ΄ εντολή του Σ. Υπουργείου των Εξωτερικών ...»*** Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο Κορομηλάς γνώριζε...

Επιπλέον υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι δεν ήταν

μια απλή επιχείρηση που στήθηκε και εκτελέστηκε σε άγνοια των πολιτικών του προϊσταμένων από τον Δραγούμη. Και αυτό γιατί σε αυτήν την αποστολή εμπλέκονταν και άλλες ξένες προς του υπουργείο των Εξωτερικών υπηρεσίες. Παραδείγματος χάρη του λιμεναρχείου Πειραιά. Του πιο πολυσύχναστου λιμανιού της χώρας. Το τηλεγράφημα που απέστειλε στις 2/15 Μαρτίου 1913, ο πρόξενος της Ελλάδος στην Ρόδο, είναι

[48] ΑΥΕ, ΚΥ 1912, Φ. 100, υπ. 5, 16 Απριλίου 1912, Υπουργείο Εξωτερικών προς Προξενεία Χίου, Μυτιλήνης, Ρόδου, αριθ. πρωτ. 12406.

αποκαλυπτικό. Πληροφορεί το ελληνικό υπουργείο για την επίσκεψη του πλοιάρχου της ατμοπλοϊκής εταιρείας Πανταλέων που αναγγέλλει στον πρόξενο ***«... <u>ότι με</u> <u>διαταγή του λιμεναρχείου Πειραιώς,</u> παρέλαβε 34 αντάρτας και απεβίβασε άνευ ουδενός εμποδίου Καστελλόριζο ....».*** Αυτό σημαίνει ότι είναι ενήμερες και άλλες υπηρεσίες που δεν βρίσκονται κάτω από τον υπηρεσιακό έλεγχο του υπουργείου των εξωτερικών. Άρα δεν είναι μια επιχείρηση που εκπορεύεται μόνο από το Υπουργείο των Εξωτερικών.

Άρα θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε, και αυτό εξάγετε από την αντίδραση του Βενιζέλου, ότι στην κυβέρνηση υπήρχε δεν υπήρχε μια ενιαία κυρίαρχη τάση ως προς την εξωτερική πολιτική. Αυτό ανάγκαζε τον Βενιζέλο να κινείται έχοντας και το βλέμμα του στις εσωτερικές ισορροπίες.

.

ISBN : 978-618-00-4964-0

ISBN : 978-618-00-4964-0